

Toimiva perhevapaajärjestelmä tukee hyvinvointia sekä yhteiskunnan sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä

- Suomessa naiset tekevät palkatonta hoivatyötä merkittävästi enemmän kuin miehet. Esimerkiksi äidit pitävät noin 80 prosenttia kaikista vanhempainrahapäivistä, ja kotihoidon tuen saajista yli 90 prosenttia on äitejä. Epäsuhta heikentää naisten työuria ja isien asemaa vanhempana.
- Perhevapaiden tasaisempi jakautuminen äitien ja isien kesken tukee isien ja äitien hyvinvointia ja on myös lasten etu. Se voi parantaa myös lastensaannin edellytyksiä.
- Perhevapaat kasautuvat äideille etenkin matalammin koulutetuilla. Pitkät perhevapaat heikentävät erityisesti heikossa työmarkkina-asetuksessa olevien äitien asemaa entisestään.
- Vapaiden tasaisempi jakautuminen tukee yhteiskunnan sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä muun muassa ehkäisemällä eriarvoisuutta ja tukemalla työllisyyttä ja taloutta.
- Perhevapaajärjestelmän kehittämistä on jatkettava siten, että tavoitteena on sukupuolten välisen ja sosiaalisen tasa-arvon toteutuminen nykyistä paremmin. Erityisesti tätä tavoitetta edistäisi se, että:
 - Yksinkertaistetaan perhevapaajärjestelmää kokonaisuutena. Integroidaan kotihoidon tuki ja osa-aikaiset lastenhoidon tuet vanhempainvapaaseen. Rajataan pisimpiä perhevapaita esimerkiksi osoittamalla kummallekin vanhemmalle oma vapaakiintiö.
 - Tuetaan vapaiden tasaisempaa jakamista vanhempien kesken myös pienituloisissa perheissä. Esimerkiksi matalimpien päivärahojen tasoa korotetaan tai pidennetään korkeamman korvaustason jaksoa isillä yhtä pitkäksi kuin äideillä.

Suomessa sekä miehet että naiset haluavat työuran, ja useimmat haluavat myös perustaa perheen. Työn ja perheen yhteensovittamista on tuettu Pohjoismaissa paljon, mutta myös parantamisen varaa on – etenkin Suomessa, jossa perhevapaajärjestelmä tukee muita Pohjoismaita sukupuolittuneempaa työnjakoa perheissä (1). Kotihoidon tuen osalta Suomi eroaa selvästi muista Pohjoismaista.

Työn ja perheen yhteensovittamisen tukeminen on tärkeää niin yksilöiden, perheiden kuin yhteiskunnan kannalta. Tätä yhteensovittamista edistää muun muassa

laadukkaan ja edullisen varhaiskasvatuksen tarjoaminen (2). Tässä katsauksessa keskitymme perhevapaisiin, joilla tuetaan vanhempien tilapäistä poissaoloa työmarkkinoilta (tai opinnoista), kun perheessä on pieniä lapsia.

Kohtuullisen pituiset perhevapaat edistävät äitien osallistumista työelämään, kun he voivat lapsen syntymän jälkeen pitää vapaata ansiotyöstä ja palata sinne vapaan jälkeen. Pitkillä, vuosien mittaisilla perhevapailla on sen sijaan kielteisiä vaikutuksia äitien työura- ja palkkakehitykseen sekä naisten asemaan työmarkkinoilla yleisem-

min (3).

Hyvin toimiva perhevapaajärjestelmä edistää molempien vanhempien mahdollisuuksia olla vapaalla ansiotyöstä, mikä tukee sekä lasten, äitien että isien hyvinvointia (4). Epäoikeudenmukaiseksi koettu työnjako kotitöissä ja lastenhoidossa on yleisimpiä erimielisyyden aiheita lapsiperheissä. Hoivavastuun tasaisempi jako edistäisi parisuhdetyytyväisyyttä ja pienentäisi siten pariskuntien riskiä erota. Isän vahvempi osallistuminen lapsen hoitoon hyödyttää myös lapsen kasvua ja kehitystä (5). Hoivan ja palkkatyön tasaisempi jakaminen vanhempien kesken edistää sukupuolten välistä ja sosiaalista tasa-arvoa, työllisyyttä ja taloutta.

On myös esitetty, että sukupuolten tasa-arvon toteutuminen niin työelämässä kuin perheissä edesauttaisi lastensaantia (6). Esimerkiksi epäreiluksi koettu hoivatyön jako kotona voi johtaa siihen, ettei perheeseen synny lisää lapsia, vaikka niin periaatteessa toivottaisiin.

Tutkimusnäyttö sukupuolten tasa-arvon ja lastensaannin välisestä yhteydestä on osittain ristiriitaista (7). Suomen muihin Pohjoismaihin verrattuna matalaa syntyvyyttä voi kuitenkin selittää se, että

sukupuolten tasa-arvo toteutuu meillä heikommin. Odotukset työn ja perheen yhteensovittamisen hankaluudesta heijastuvat myös nuorten aikuisten lapsitoiveisiin (8).

Isien pitämä osuus perhevapaista on kasvanut hitaasti

Euroopan unionin työ- ja yksityiselämän tasapainottamista koskeva direktiivi hyväksyttiin 2019 ja pantiin täytäntöön 2022. Sen mukaan kummallekin vanhemmalle on myönnettävä vähintään neljän kuukauden mittainen vanhempainvapaa. Tavoitteena oli sukupuolten tasa-arvon edistäminen työelämässä ja vanhemmuudessa.

Suomessa perhevapaajärjestelmä sisältää vuoden 2022 uudistuksen myötä:

- Vajaan 7 viikon mittaisen raskausvapaan synnyttäneelle vanhemmalle.
- Nk. tasa-arvoisen vanhempainvapaan, jossa on 6,4 kuukauden kiintiö kummallekin vanhemmalle. Tästä voi halutessaan siirtää enintään 2,5 kuukautta toisen vanhemman pidettäväksi.

- Hoitovapaan työstä sekä kotihoidontuen, joka on vaihtoehto varhaiskasvatukselle lapsen kolmanteen syntymäpäivään asti.

- Osa-aikaisen vanhempainvapaan, joustavan hoitovapaan (alle 3-vuotiaan lapsen vanhemmalle) ja osittaisen hoitovapaan (1.–2. luokalla olevan lapsen vanhemmalle), jotka tukevat mahdollisuutta ansiotyön ja hoivan yhdistämiseen työaikaa lyhentämällä.

Vuoden 2022 perhevapaauudistuksen jälkeen isien pitämä osuus kaikista vanhempainvapaapäivistä on kasvanut. Vuonna 2024 isät käyttivät kaikista vanhempainrahapäivistä 21 prosenttia, kun osuus vuonna 2021 oli 13 prosenttia (9). Vuonna 2022 syntyneiden lasten isät pitivät keskimäärin 13 viikkoa vapaata, kun vuonna 2021 syntyneiden isillä vapaan pituus oli keskimäärin noin 7 viikkoa (10).

Kehitys on siis myönteistä, mutta Suomessa äidit pitävät perhevapaita edelleen merkittävästi enemmän kuin isät. Muissa Pohjoismaissa perhevapaiden käyttö jakautuu tasaisemmin äitien ja isien välillä. Esimerkiksi Ruotsissa isät käyttivät vuonna 2023 lähes kolmanneksen perhevapaapäivistä ja yli viidennes perheistä jakoi perhevapaat tasan (11).

Isien perhevapaiden käyttö on lisääntynyt jo ennen 2022 uudistusta paitsi isäkiintiön pidentämisen ja joustavoittamisen, myös yhteiskunnan normien sekä perheiden ja työpaikkojen käytäntöjen muutoksen myötä (12).

Muutos on kuitenkin ollut hidasta. Vapaan korvamerkitseminen isälle on tärkeää, koska vanhempien kesken vapaasti jaettavat vapaat koetaan edelleen äitien oikeudeksi. Isien on helpompi perustella heille osoitetun kiintiön käyttöä myös työpaikalla.

Kummallekin vanhemmalle osoitettu vapaakiintiö on tutkitusti toimiva keino vapaiden tasaisemman jaon saavuttamiseksi (13). Muutosta tukee myös riittävä korvaustaso (14).

Kotihoidon tukea käyttää suuri enemmistö, noin 90 prosenttia suomalaisista pikkulapsiperheistä (15). Vain alle 10 prosenttia kotihoidon tuen saajista on ollut miehiä – vuonna 2023 osuus oli 8,8 prosenttia (16).

Perhevapaiden kasautumisella äideille on kielteisiä seurauksia

Kotihoidon tukijaksojen pituudet vaihtelevat, ja pitkiä jaksoja käyttävät eniten matalammin koulutetut äidit. Heillä on jo alun alkaen heikompi työmarkkina-asema, jota pitkät perhevapaat voivat heikentää entisestään (17). Pitkät kotihoidon tukijaksot voivat olla perheille ja yksilöille merkittävä taloudellinen riski. Lähes joka kymmenes kotihoidon tukea saava perhe joutuu turvautumaan toimeentulotukeen, ja kotihoidon tuella olevan toimeentulo on pitkälti joko puolison tulojen tai sosiaaliturvan varassa (18). Kotihoidon tukeen liittyvät köyhyys- ja syrjäytymisriskit korostuvat maahanmuuttajilla (19).

Matalasti koulutettujen talouksiin keskittyy usein muitakin riskejä. Työttömyys ja parisuhteiden purkautuminen lasten ollessa pieniä ovat yleisimpiä matalasti koulutetuilla, ja riskien kasautuminen vahvistaa yhteyttä lapsiperheköyhyyteen. Pitkät perhevapaat kasvattavat riskiä jäädä työttömäksi, ja vaikutukset ovat voimakkaampia äideillä, jolla ei ole puolisoa (20).

Mahdollisuus pitää pitkiä perhevapaita voi heikentää paitsi äitien, myös laajemmin naisten työmarkkina-asemaa: myös lapsettomien naisten ja lyhyitä vapaita suosivien äitien työmarkkina-asema voi kärsiä, jos työnantajat näkevät naisten palkkaamisen riskinä pitkien poissaolojen mahdollisuuden vuoksi. Varsinkin pienissä yrityksissä perhevapaista työnantajalle aiheutuvat kustannukset ja työtehtävien uudelleenjärjestelystä koituva vaiva voidaan kokea merkittäviksi.

Perhevapaiden kasautuminen naisille heijastuu myös sukupuolten välisiin eroihin kertyneissä tuloissa. Tutkimuksemme mukaan Pohjoismaissa äideille kertyy keskiikään mennessä merkittävästi vähemmän ansiotuloja kuin isille (21). Näin on erityisesti Suomessa, jossa vuosina 1974–1975 syntyneet naiset tienasivat 45 vuoden ikään mennessä lähes kolmanneksen miehiä vähemmän.

Sukupuoliero kertyneissä ansiotuloissa on suurempi niillä, jotka saavat lapsia nuorella iällä, sekä useampia lapsia saaneilla. Sukupuolierot kertyneissä tuloissa ovat suurempia matalasti koulutetuilla.

Perhevapaita tulee kehittää edelleen

Vuonna 2022 voimaan tullut perhevapaauudistus pyrki edistämään tasa-arvoa työelämässä ja vanhemmuudessa. Uudistuksella näyttää olleen myönteisiä vaikutuksia isien perhevapaiden käyttöön. Perhevapaajärjestelmän uudistamista on kuitenkin jatkettava. Järjestelmän tasa-arvoa koskevat tavoitteet ovat pysyneet samoina jo parin vuosikymmenen ajan, sillä tavoitteet ovat toteutuneet uudistusten myötä vain osittain.

Jatkossa perhevapaajärjestelmää on edelleen uudistettava niin, että se edistää sosiaalista ja sukupuolten välistä tasa-arvoa merkittävästi eivätkä heikennä niitä. Keskeisiä uudistusta vaativia epäkohtia ovat mielestämme seuraavat:

1. Kotihoidon tukijärjestelmään ei toistaiseksi ole tehty uudistuksia huolimatta siitä, että kotihoidon tukeen liittyy tutkitusti monia yllä kuvattuja ongelmia. Pitkät perhevapaat kasautuvat äideille etenkin matalammin koulutetuilla.

2. Nykyinen järjestelmä erilaisine vapaa- ja tukimuotoineen on monimutkainen. Eri tukimuodoilla on erilaisia ehtoja, eikä eri ratkaisujen taloudellisten seurausten arviointi ole aina helppoa.

3. Kotihoidon tuki ja monien kuntien maksama kuntalisä kannustavat pitämään kotona myös perheen vanhempia lapsia, jotka hyötyisivät varhaiskasvatuksesta. Kuntalisä myös asettaa perheet eriarvoiseen asemaan, koska vain osa kunnista maksaa sitä.

4. Erityisesti matalasti koulutetut ja pienituloisten perheiden isät käyttävät vähän perhevapaita. Yksi syy tähän voi olla se, että näissä perheissä 30 prosentin tulonmenetyks koetaan liian suureksi. Äidille maksetaan vanhempainpäivärahaa korkeammalla, 90 prosentin korvauksella yli kahden kuukauden ajan, ja monet työnantajat maksavat työehtosopimusten perusteella äidille palkkaa ensimmäisiltä 1–3 kuukaudelta.

Isille maksetaan korotettua päivärahaa vain 2,5 viikon ajalta, ja työnantajien tarjoamat palkalliset jaksot ovat usein lyhyitä.

Sukupuolten välisen ja sosiaalisen tasa-arvon toteutumista nykyistä paremmin voisivat edistää seuraavat toimenpiteet:

- Yksinkertaistetaan perhevapaajärjestelmää kokonaisuutena. Integroidaan hoitovapaat, kotihoidontuki ja osa-aikaiset tuet vanhempainvapaaseen (Ruotsin mallia mukaillen). Tällaisen vapaan kiintiöiminen on myös suoraviivaisempaa kuin kotihoidon tuen, joka ei ole sidottu hoitovapaan käyttöön vaan siihen, ettei lapsi osallistu varhaiskasvatukseen.

- Rajataan pisimpiä perhevapaita, kiintiöidään niitä vanhempien kesken ja/tai porrastetaan ne lapsen iän mukaan. Esimerkiksi kullekin vanhemmalle osa vanhempainvapaasta korvataan ansiosidonnaisella päivärähalla (vaikkapa nykyisen vanhempainvapaajärjestelmän mukaan), ja tämän jälkeen esimerkiksi noin vuoden ajan matalamman, kiinteän korvaustason varassa tai tukea porrastaen. Vapaiden käyttömahdollisuus voisi ulottua lapsen toisen kouluvuoden loppuun, korvaten myös nykyisen joustavan hoitorahan.

- Tuetaan vapaiden tasaisempaa jakamista myös pienituloisissa perheissä. Esimerkiksi matalimpien päivärahojen tasoa korotetaan tai tarjotaan molemmille vanhemmille yhtä pitkä jakso, jolta saa korvauksena 90 prosenttia ansioista.

Perhevapaajärjestelmän kehittäminen on yksi keino tukea yhteiskunnan kestävyttä

Suomalainen yhteiskunta kohtaa monimutkaisia haasteita. Näihin kuuluu väestön ikääntyminen, jota syntyvyyden viimeaikainen nopea lasku kiihdyttää entisestään. Tämän vuoksi yhteiskunnan sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden tukeminen on entistäkin tärkeämpää. Keinoja tähän on lukuisia, joista yksi keskeinen on työn ja perheen yhteensovittamisen tukeminen perhevapaajärjestelmää kehittämällä. Sujuva työn ja perheen yhteensovittaminen ja hoivavastuun tasaisempi jako voivat osaltaan tukea perheitä myös lapsitoiveiden toteuttamisessa.

Perhevapaajärjestelmän haasteiden

lisäksi työn ja perheen yhteensovittamista hankaloittavat monet työelämän tekijät, kuten epäsäännölliset työajat, määräaikaisten työsuhteet, työn kuormittavuus sekä raskaus- ja perhevapaasyrjintä. Myös varhaiskasvatukseen ja pienten koululaisten hoitoon liittyy yhä puutteita. Perhevaapaajärjestelmän kehittäminen voi osaltaan auttaa myös näiden haasteiden ratkaisemisessa. Samaan aikaan varhaiskasvatuspalveluja on kehitettävä edelleen vastaamaan entistä paremmin perheiden tarpeisiin. Isien ja äitien paremmat mahdollisuudet työajan lyhentämiseen voivat myös tarjota yhden ratkaisun perheille.

Suomi on jo monessa mielessä sukupuolten välisen tasa-arvon mallimaa. Pienten lasten hoitovastuun tasa-arvoiseen jakamiseen on kuitenkin vielä matkaa.

Lisätietoja

Erikoistutkija, dosentti Satu Helske, Turun yliopisto | satu.helske@utu.fi, 050 473 8462

Kirjoittajat

Satu Helske (1), Marika Jalovaara (1), Johanna Lammi-Taskula (2), Anneli Miettinen (3), Jessica Nisén (1) ja Eva Österbacka (4).

1. Turun yliopisto
2. Terveystieteiden tutkimuskeskus
3. Kansaneläkelaitos
4. Åbo Akademi

Rahoittajat

Tutkimusta ovat rahoittaneet Suomen Akatemia (331816, 332863, 345546) ja sen yhteydessä toimiva strategisen tutkimuksen neuvosto (364374, 364378, 364377).

Viitteet

- 1) Lammi-Taskula 2022
- 2) Bergsvik ym. 2021
- 3) Blau & Kahn 2017; Kleven ym. 2019
- 4) Bartova & Keizer 2020
- 5) Sarkadi ym. 2008
- 6) Goldscheider ym. 2015
- 7) Bergsvik ym. 2021
- 8) Sorsa ym. 2023
- 9) Kela 2025
- 10) Kela 2024a
- 11) Dobrotić ym. 2024
- 12) Helske & Hägglund, 2024
- 13) Duvander & Johansson 2019, Tamm 2019
- 14) Bartova & Keizer 2020
- 15) Miettinen & Saarikallio-Torp 2023
- 16) Kela 2024b
- 17) Peutere ym. 2014; Österbacka & Räsänen 2022
- 18) Miettinen 2024
- 19) Kurronen 2021
- 20) Morosow & Jalovaara 2019
- 21) Nisén ym. 2024

Lähteet

Bartova, A., & Keizer, R. (2020). How Well Do European Child-Related Leave Policies Support the Caring Role of Fathers? The Palgrave Handbook of Family Policy, 369–395.

Bergsvik, J., Fauske, A., & Hart, R. K. (2021). [Can policies stall the fertility fall? A systematic review of the \(quasi-\) experimental literature.](#) Population and Development Review, 47(4), 913–964.

Blau, F. D. & Kahn, L. M. (2017). [The gender wage gap: Extent, trends, and explanations.](#) Journal of Economic Literature, 55(3), 789–865.

Dobrotić, I., Blum, S., Kaufmann, G., Koslowski, A., Moss, P. & Valentova, M. (eds.) (2024) [International Review of Leave Policies and Research 2024.](#)

Duvander, A. Z., & Johansson, M. (2018). Does Fathers' Care Spill Over? [Evaluating Reforms in the Swedish Parental Leave Program.](#) Feminist Economics, 25(2), 67–89.

Goldscheider, F., Bernhardt, E., & Lappegård, T. (2015). [The gender revolution: A framework for understanding changing family and demographic behavior.](#) Population and Development Review, 41(2), 207–239.

Helske S. & Hägglund A.E. (2024). [Isät vapaalla – Miten työympäristö näkyy isien perhevapaiden käytössä ja myöhemmässä palkkakehityksessä?](#) INVEST Blog 10.11.2024.

Kela (2024a). Perhevapaaudistus on tuonut toivottuja tuloksia – yhä useammat isät hoitavat lasta kotona aiempaa pidempään. Tiedote.

Kela (2024b). Kelan lapsiperhe-etuustilasto 2023. SVT Sosiaaliturva 2024. Helsinki: Kela.

Kela (2025). Isät käyttivät jo yli viidenneksen vanhempainpäivärahapäivistä vuonna 2024 | Kelan tietotarjotin.

Kleven, H., Landais, C., Posch, J., Steinhauer, A., & Zweimüller, J. (2019). [Child penalties across countries: Evidence and explanations.](#) AEA Papers and proceedings, 109, 122–126.

Kurronen, S. (2021). Maahanmuuttajanaisten loukku. Heikko työllisyys heijastuu myös toisen polven pärjäämiseen. EVA Arvio no 30.

Lammi-Taskula, J. (2022). [Gender equality and parenting leaves in Finland: A different pathway towards the Nordic leave policy model.](#) Teoksessa I. Dobrotić, S. Blum, & A. Koslowski (toim.). Research handbook on leave policy (s. 186–199). Edward Elgar Publishing.

Miettinen, A. & Saarikallio-Torp, M. (2023). [Äitien kotihoidon tukijaksot lyhentyneet – väestöryhmittäiset erot yhä suuria.](#) Yhteiskuntapolitiikka 88(2): 168–175.

Miettinen A. (2024). Lapsiperheet ja Kelan maksamat sosiaaliturvaetuudet. Teoksessa: Jauhiainen, S. ym. (toim.), Lapsiperheiden pienituloisuus, sosiaaliturva ja asumisjärjestelyt, ss. 32–68. VN TEAS -julkaisusarja 2024:35.

Morosow, K & Jalovaara M (2025). Disadvantaging Single Parents? Effects of Long Family Leaves on Single and Partnered Mothers' Labour Market Outcomes in Finland. SRRD 2019:20.

Nisén, J., Erlandsson A, Jalovaara, M. (2024): [Gendered Relationship of Childbearing with Earnings Accumulated by Midlife in Two Nordic Countries.](#) Journal of Family and Economic Issues.

Peutere L, Haataja A, Vahteran J, Kivimäki M, Pentti J, Virtanen P (2014) [Heikentääkö kotihoidon tuen kuntalaisäitien kiinnittymistä työelämään?](#) Yhteiskuntapolitiikka 79(3):291–305.

Sarkadi, A., Kristiansson, R., Oberklaid, F., & Bremberg, S. (2008). [Fathers' involvement and children's developmental outcomes: A systematic review of longitudinal studies.](#) Acta Paediatrica, 97(2), 153–158.

Sorsa, T, Lehtonen, N & A Rotkirch (2023). Perhebarometri 2023. "Kuka haluaa lapsia 2020-luvulla?". Väestöliitto.

Tamm, M. (2019). [Fathers' parental leave-taking, childcare involvement and labor market participation.](#) Labour Economics, 59, 184–197.

Österbacka, E., & Räsänen, T. (2022). [Back to work or stay at home? Family policies and maternal employment in Finland.](#) Journal of Population Economics 35(3), 1071–1101.